

dr hab. Marian Szukalski
Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi
Gdańska 32, 90-716 Łódź

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Pawła Jaźwieckiego

Recenzent powołany decyzją Rady Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina.
Pismo z dnia 24.10.2024 podpisane przez Przewodniczącą Rady prof. dr hab. Roberta Cieślę

Przewód doktorski prowadzony na podstawie Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 roku, poz. 1789), Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz.U. z 2018 roku poz. 261) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz art. 179 ust 1 i 3 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 30 sierpnia 2018r. poz. 1669).

Pan Paweł Jaźwiecki urodził się w Kielcach, gdzie uczył się gry na fortepianie i organach. Po ukończeniu w 2002 roku IV Liceum Ogólnokształcącego w Kielcach rozpoczął studia na Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie na Wydziale Inżynierii Mechanicznej i Robotyki, które ukończył w roku 2007 uzyskując dyplom w specjalności wibroakustyka i inżynieria dźwięku. Kształcił się również w Akademii Muzycznej w Krakowie. W roku 2006 został przyjęty na Wydział Reżyserii Dźwięku Akademii Muzycznej w Warszawie, który ukończył z wynikiem celującym w klasie profesora Michała Żarneckiego (dyplom w specjalności reżyseria dźwięku w filmie i tv).

Dorobek artystyczny w zakresie realizacji dźwięku filmowego obejmuje zgrania filmów fabularnych, nagrania i montaż dialogów, efektów dźwiękowych oraz muzyki. Współpracował z wieloma wybitnymi polskimi reżyserami m.in. Robertem Glińskim, Jackiem Borcuchem, Januszem Majewskim, Agnieszką Smoczyńską, Jackiem Bromskim, Markiem Koterskim i Krzysztofem Zanussim. Od roku 2012 jest pracownikiem Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych w Warszawie, współpracuje także z firmą Strefa Dźwięku, Dukszta & Malisz oraz Soundplace. Aktywność zawodowa doktoranta oprócz realizacji i digitalizacji dźwięku filmowego zapisanych na nośnikach analogowych i cyfrowych obejmuje także restaurację dźwięku polskich filmów fabularnych i dokumentalnych w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Odrestaurował kilkadziesiąt filmów polskiej szkoły

dokumentu w pracowni restauracji dźwięku WFDiF w Warszawie, której jest współtwórcą. Prace wykonywał m. in. dla Cyfrowego Repozytorium Filmowego, Studia Filmowego TOR i Zebra, Studia Sonoria, Soundplace i Fixafilm, a także Wytwórni Filmów Oświatowych w Łodzi. W 2016 roku brał udział w projekcie Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina *Badanie głośności w wersjach kinowych rekonstruowanych filmów polskich z okresu powojennego*, którego efektem była publikacja artykułu *Restoration of the Selected Post War Polish Films as the Adaptation of their Loudness and Spatiality*, 29th Tonmeistertagung – International Convention, Kolonia 2016.

Przedmiotem rozprawy doktorskiej Pawła Jaźwieckiego jest dzieło restauracji dźwięku filmu Andrzeja Munka i Witolda Lesiewicza *Gwiazdy muszą płonąć* (film wyprodukowany w Wytwórni Filmów Dokumentalnych w Warszawie, 1954) oraz praca pisemna *Gwiazdy muszą płonąć Andrzeja Munka i Witolda Lesiewicza – dzieło restauracji dźwięku utrwalonego na taśmie filmowej*. Promotorem jest dr hab. Krzysztof Jastrząb, prof. Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie, promotorem pomocniczym dr Agata Chodyra z tej samej Uczelni.

Film *Gwiazdy muszą płonąć* jest inscenizowanym dokumentem opowiadającym o górnikach walczących o przyszłość kopalni zagrożonych zamknięciem z powodu niewykonania planu wydobycia węgla w roku 1953. Na rzeczywistość przedstawioną w filmie składa się podziemny świat kopalni – obrazy windy górniczej, chodników, wózków, rozmów bohaterów filmowych, obrazy węgla, wody oraz pracy narzędzi górniczych. Elementami przedstawionego świata jest także towarzyszący obrazom dźwięk: dialog postaci filmowych oraz efekty dźwiękowe (kruszenie ściany węgla, wybuchy, opadające skały węglowe, urządzenia łączności). Wszystko to stwarza niezwykle wiarygodny obraz górniczego świata dopełniony przez naziemną część kopalni: gabinet dyrektora i głównego inżyniera kopalni. Warstwa dźwiękowa wykreowana przez Zbigniewa Wolskiego, wieloletniego operatora dźwięku Wytwórni Filmów Dokumentalnych zawiera wszystkie elementy dźwiękowe, także komentarz (głos młodego Gustawa Holoubka) oraz muzykę skomponowaną przez Jana Krenza (późniejszego autora muzyki w *Zezowatym szczęściu*). Osobną wartością warstwy dźwiękowej filmu jest cisza, którą reżyser wykorzystuje w niezwykle nowatorski i twórczy sposób kreując rzeczywistość podziemnej kopalni, poprzez budowanie przestrzeni i napięcia w filmie.

Z końcowym efektem twórczych działań doktoranta w zakresie opisywanym w rozprawie doktorskiej zapoznawałem się podczas projekcji w Studiu S1 w Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych w Warszawie. To w tej sali Paweł Jaźwiecki podejmował decyzje podczas pracy nad warstwą dźwiękową filmu Andrzeja Munka. Niewątpliwie udało się doktorantowi nie naruszyć historyczności utworu, uzyskać zwartość i jedność poprzez odpowiednie zabiegi w obszarze redukcji

szumu, zakłóceń i zniekształceń, zachowania spójności barwowej elementów dźwiękowych oraz zakresu dynamicznego. Wrażliwość dźwiękowa i muzyczna, głęboka znajomość historyczna twórczości Munka oraz realiów dźwiękowej produkcji analogowej lat pięćdziesiątych pozwoliła na uzyskanie rezultatu artystycznego w pełni akceptowalnego dla współczesnego widza, z zachowaniem poczucia historyczności dzieła filmowego.

W obszernej pracy zawartej na ponad 250 stronach Paweł Jaźwiecki szeroko wnikliwie i rzetelnie ujmuje szeroki kontekst zagadnień restauracji dźwięku w filmie. Punktem wyjścia są prace pionierów: teoretyków i praktyków zajmujących się tematyką podjętą w pracy doktorskiej. Szczególne miejsce w analizie różnych postaw podejścia do restauracji dzieła sztuki zajmuje w pracy Cesare Brandi, włoski historyk sztuki, autor dzieła *Teoria restauracji*. Analizując używaną terminologię oraz niuanse językowe doktorant proponuje najbardziej adekwatną - jego zdaniem - definicję restauracji dźwięku filmowego; jest to „ogół czynności technicznych i zabiegów artystycznych zmierzających do przywrócenia i zachowania wartości estetycznych ścieżki dźwiękowej filmu z uwzględnieniem kontekstu historycznego, zasad konserwacji - restauracji z poszanowaniem intencji twórców”.

Omawiając metodologię restauracji dźwięku Paweł Jaźwiecki wraca do fundamentalnych prac Williama Storma, dyrektora Thomas A. Edison Re-Recording Laboratory na Uniwersytecie w Syracuse oraz Dietricha Schüllera, wieloletniego dyrektora Phonogrammarchiv, Austrian Academy of Sciences we Wiedniu, a także Anny Rutkowskiej, która w pracy *Etyka i estetyka rekonstrukcji dźwięku* usystematyzowała w Polsce kolejność prac przy restauracji dźwięku na potrzeby fonografii wykorzystując doświadczenie specjalistów z Archiwum Polskiego Radia.

Doktorant wykonał wielką pracę zbierając i dokumentując różnorakie podejście teoretyków, historyków sztuki i praktyków do zagadnień restauracji dzieł sztuki. Praca doktorska zawiera także prezentację dokumentów opublikowanych przez FIAF (*International Federation of Film Archives* w opublikowanej w 2010 roku *Karcie Restauracji Filmu*). Omawiając opublikowane prace teoretyczne i dokumenty Paweł Jaźwiecki ma do nich stosunek krytyczny odnajdując elementy, które dzisiaj mogą wyznaczać zasady postępowania przy pracach restauracji warstwy dźwiękowej filmu. Jak dotąd – na co zwraca uwagę autor pracy – „o ile istnieją dokumenty wskazujące kierunek działania podczas restauracji filmu jako całości, to nie istnieją takie zalecenia przeznaczone dla warstwy dźwiękowej. Dotyczy to również zbiorów fonograficznych, a więc nagrań archiwalnych – obszaru pokrewnego restauracji dźwięku filmowego.”

Praca Pawła Jaźwieckiego jest znaczącym wkładem we współczesny dyskurs dotyczący problematyki restauracji dzieł filmowych w kontekście współczesnych narzędzi do kształtowania sygnału dźwiękowego, pojawiających się możliwości budżetowych programów polskich i europejskich, a przede wszystkim

niebezpieczeństwa bezpowrotnej utraty arcydzieł polskiej kinematografii, w tym szczególnie twórczości dokumentalnej.

Na długiej liście dokonań doktoranta są także filmy Kazimierza Karasza – ojca polskiej szkoły dokumentalnej, nauczyciela i mentora wielu polskich dokumentalistów. Ale wiele filmów Karasza, Munka i innych wybitnych twórców polskiej szkoły dokumentu wciąż czeka na odzyskanie i przywrócenie polskiemu widzowi. Doświadczenia opisane w pracy przez doktoranta są niewątpliwie ważną częścią refleksji teoretycznej dotyczącej tych zagadnień, a wnioski i doświadczenia praktyczne w postaci zrealizowanych projektów filmowych będą na pewno drogowskazem i zachętą dla dalszych prac.

Głęboka znajomość procesu restauracji warstwy dźwiękowej przedstawionego filmu i wszystkich koniecznych zabiegów szczegółowo opisanych w rozdziale szóstym, a prowadzących do uzyskania finalnej, akceptowalnej wersji dźwięku filmu *Gwiazdy muszą płonąć* poprzedza analiza przedmiotu restauracji czyli zachowanych kopii dźwięku (w tym przypadku były to dwie kopie eksploatacyjne, dupnegatyw, duppozytyw oraz kopia zgranego dźwięku zapisana na taśmie magnetycznej, a także zachowana taśma muzyki), analiza czynników mających wpływ na czynności restauratora w kontekście zachowania walorów historycznych i estetycznych oraz - szczególnie ważna - szczegółowa analiza warstwy dźwiękowej oraz filmu jako całości.

Tę część pracy Paweł Jaźwiecki kończy słowami, które charakteryzują jego postawę twórczą i mogły być zakończeniem całej pracy: „Rozważania stanowiące treść niniejszego rozdziału były koniecznym elementem rozpoznania restaurowanego dzieła, jego odnalezieniem w ówczesnym kontekście kulturowym, odczytaniem zamiarów twórczych jego autorów. Takie rozpoznanie restaurator musi skonfrontować z możliwościami, jakie daje mu współczesny warsztat restauratora – reżysera dźwięku, ale także ze swoją wrażliwością poczuciem estetyki i ukształtowanym poprzez praktykę doświadczeniem. Działania te mają charakter twórczy i stanowią właściwą restaurację dźwięku zadanie odpowiedzialne i wymagające”.

Niewątpliwe walory pracy doktorskiej Pawła Jaźwieckiego to wszechstronność, dokładność, duży walor poznawczy, rzetelna dokumentacja i szeroka baza źródłowa.

Paweł Jaźwiński doskonale orientuje się w zagadnieniach przywracania, a właściwie nadawania nowej jakości elementom ścieżki dźwiękowej historycznych filmów, doskonale porusza się w szczegółach dźwiękowej realizacji. Znajomość ta wynika nie tylko z wiedzy teoretycznej, jest także skutkiem doświadczeń rozwiązywania praktycznych zagadnień podczas udźwiękowania filmu oraz zabiegów restauracji dźwięku filmowego.

Konkluzja

Przedstawione przez mgr Pawła Jaźwieckiego dzieło artystyczne film dokumentalny w reżyserii Andrzeja Munka i Witolda Lesiewicza oraz praca doktorska *Gwiazdy muszą płonąć Andrzeja Munka i Witolda Lesiewicza – dzieło restauracji dźwięku utrwalonego na taśmie filmowej* stanowią ważny znaczący wkład w rozwój reżyserii dźwięku w obszarze kreacji warstwy dźwiękowej filmu poprzez restaurację walorów brzmieniowych historycznego filmu dokumentalnego.

Zatem stwierdzam, że przedstawione dzieło filmowe, praca teoretyczna i dorobek artystyczny Pana mgr Pawła Jaźwieckiego spełniają wymagania ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 roku, poz. 1789), Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz.U. z 2018 roku poz. 261) i popieram wnioski o dopuszczenie doktoranta do dalszego postępowania w sprawie nadania stopnia doktora przez Radę Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie. Wysoko oceniam przedstawioną odrestaurowaną warstwę dźwiękową przedstawionego filmu, a także pracę teoretyczną i stwierdzam, że są istotnym i ważnym osiągnięciem mgr Pawła Jaźwieckiego jako reżysera dźwięku i stanowią znaczący wkład w rozwój działań w procesie ochrony i przywracania dorobku Andrzeja Munka jednego z najwybitniejszych przedstawicieli polskiej szkoły filmowej.

Łódź, 4 grudnia 2024 r.